

الدروس المهمة لعامة الأمة

Kalan nafamaw manto bæε ye.

Kalan nafamaw manto bæ ye.

Abdul Aziz bin Abdullah bin Baaz

Kalan nafamaw manto bæ ye.

lɔnnibaga ba ka kitabu

Min ye Abdul Aziz bin Abdalla bin Baaz ye

Alla ka hine a la.

N'be n'ka kitabu damine ni Alla tɔgɔ barikama ye, dunya hine lawasani tigi ani lahara hine kerekereɛni tigi.

Sɛbelikɛla ka kuma jɛbila

Tano b'Alla ye danfɛnw bæ lajɛni tigi, ani labanko puman be Alla batobagaw ta ye, ani Alla ka nɛma ni kisi kɛ a ka jon ani a ka ciden kan anka Nabijuma Muhamadu, ani a ka so mogɔw ni a ka sɔhabaw bæ.

O kɔfɛ:

Nin ye kumakan surun dɔw ye fɛn dɔw ka bangeli la, min be jagoya jama fanba kan o k'o lɔn silamaya dina ko la, ne y'a tɔgɔ la ko: (Ad-Durusu Al-Muhimmatu li 'Ammatil Ummah).

Nbe Alla dali aye Silamaw nafa n'a ye, ani a y'a mine n'fɛ, Ale le ye masa fonisere ba ye.

Abdul Aziz ibn Abdullah ibn Baz Ni Kalan nafamaw ye manton bæ ye¹

¹ Majmu Fatawa wa Maqalat Mutanawwiah (3/ 288- 298).

Walada fɔɔ: Suratu Al-Fatiha ani sura surunmaniw.

Sura Al-Fatiha ani min nɔɔɔyala ka bɔ sura surun caman na, k'a ta sura Al-Zalzalaha la ka taga a bila sura An-Nas la, kalanni boloma, ani kalan latilen, ni k'a mara hakili la, ani fen jɛfɔli min famuyali be jagoya.

Walada filanan: Silamaya lɔsenw

Silamaya lɔsen loru bangeli, ani a fɔɔ ni a bɛɛ la belebele: Ka sereya kɛ ko tigi si tey ni Alla tɛ, ani ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, n'a kɔrɔw bangeli, ani «laa ilaha illa Alla» saratiw yirali, ani a kɔrɔ: (la ilaha) ka fen bɛɛ gwen min be batola ni Alla tɛ, (illa Allah) ka bato bɛɛ sabati Alla kelen ye, jɛɔɔɔɔn t'A la. O la “tigi gɛrɛ tey fɔɔ Alla” saratiw, o ye: Lɔnniya min be lɔnnibaliya gwen, ani dengeneya min be sika gwen, ani kɔɔɔnageya min be filankafoya gwen, ani tiɲɛ min be ngalon gwen, ani kanu mi be kɔniya gwen, ani yɛrɛkolo min be toli gwen, ani sɔnli min be banli gwen, ani ka ban fen bɛɛ la min be bato Alla kɔ. o la jenna kumankan laben ni fila kɔɔ, min fila ye:

Lɔniya, dengeneya, ani kɔɔɔgweya,

ani i ka cantigiya ni kanu ye, ani k'i yɛrɛ kolo ani ka sɔn ye. I ka kafiriya fen bɛɛ man, o ka min kɛ tigi ye Alla kɔ, o le be a seginan ye min farala a kan.

Sereya yirali ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, o kɔrɔ ye: ka a ka kibaruyaw centigiya, ka A kan

labato a ka yamaruya kow la, k'i yorc man janya a ka gweni ke ka bo min man, ani ko Alla kana bato ni fen ye fow Alla n'a ka ciden- nema ni kisi b'a ye- ye min fo. O kofe, a be Silamaya losen loru tow bange kalanden ye, o ye: seli, ni jaga, ni sunkalo sun, ani Alla ka horcma so heji ni mogw min ka sira sorw ka taga.

Walada sabanan: Limaniya losenw

O ye worcw ye: ka limaniya Alla ma, ani A ka melékew ni A ka gafew ni A ka cidenw ni lon laban, ani ka limaniya latige ma, a puma ni a juguma ka bo Alla yorcw.

Walada naninan: Alla kelenbagatiya tilan yorcw ani filankafoya tilan yorcw

Alla kelenbagatiya be tilan ka taga Tilanyorcw saba: k'Alla kelenbagatiya a ya baraw la, k'a kelenbagatiya a bato la, k'a kelenbagatiya a togcw n'a mankutuw la.

1- k'Alla kelenbagatiya a ya baraw la: O ye ka limaniya ko Alla -saniya be A ye- ye fen bee danbaga ye, A ye fen bee mara бага ye, jennogon t'A la o fen shi la.

2- k'Alla kelenbagatiya a bato la: O ye ka limanniya ko Alla -saniya be A ye- le ka kan ni bato ye tije na, jennogon t'A la o la. O le ye "Laa ilaaha illa Allah" korcw ye, a korcw ye ko: bato fen tey tije na fow Alla. Bato bee, inafw seli ni sun ni o jognwerew,

o bæe ka kan ka lagweya Alla kelenpe ye, a te daga k'o yelemma fen gere ye min te Alla ye.

3- ka Alla kelenbagatiya a tɔgɔw n'a mankutuw la: O ye limaniya ye Alla tɔgɔw n'a mankutuw bæe ma min nana kurana kɔɔɔ wala Hadisa sabatiniw kɔɔɔ, k'o sabati Alla kelen ye cogoya la a be ben n'a ye min na, ni a ma ke yelemali ye walima a kɔɔɔ bɔli ye a la, walima cogoya di li ye a ma, walima k'ani a ya danfenw bɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ; bara kosɔɔ ni Alla ya kuma ye:

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ 1 اللَّهُ الصَّمَدُ 2 لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ 3 وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ 4)

{A fɔ ko: Alla ye kelen ye 1

Alla le ye kuntigi ye jonw be min segere o ya makoyaw pini la 2

A ma bɔ fenna, fen fana ma bɔ A la 3

ani bɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ fana t'A la 4} [Sura Al Ikhlāas: 1-4] Ani Alla ya kuma Alla min ye masa ba ni fanga tigi ye:

(...إِلَٰسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ)

{...Fen shi t'A bɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ye, ani Ale le ye Menibagaba ye ani Yelibagaba} [Sura As Shura: 11], Lonibaga dɔw k'a ke tilanyɔɔɔ fila ye, o ka Alla kelenbagatiya a tɔgɔw la n'a mankutuw la don Alla kelenbagatiya danni la kɔɔɔ, sɔsɔli te o ko la; Sabu lapini bangeni le be tilan cogo fila nin bæe la.

Filankafoya be suguya saba: filankafoya ba, filankafoya fitini, ani filankafoya dogoni.

Filankafoya bele-bele ba be kewalew ben, ani mogo min be sa a kan o be dume бага ye tasuma kono, inafu Alla korotani ko cogo min:

{...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{...ni o tun ka Fen fara Alla kan, o ya bara numanw be tun bena ben} [Sura Al-An'am: 88], ani Alla ko saniya b'A ye :

{مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ 17}

{A ma kan filankafoya ye k'o ka Alla ka misiriw lo k'a soro o be sereya kela o yere kan ni kafiriya ye. Olugu le ye mogow ye minw ka kewalew benna, wa o bena to tasuma kono bada bada 17} [Sura At Tawba: 17], Mogo min sala a kan, Alla tena yafa a ma, ani alijine ye haramu ye a tigi man, inafu Alla korotani ko cogo min:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ...}

{i ka lon ko Alla te yafa ko jon ye fen shi fara a kan ,n'ga a be yafa fen ma min te filankafoya ye mogo ye min k'a diya...} [Sura An Nisa :48], ani Alla ko saniya be A ye:

{...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ}

{...tine na , mogo min ka do fara Alla kan, Alla ye Alijine haramuya o tigi ma, ani a sigiyoro ye tasuma ye, wa demebaga te yere kuntorjonaw la}. [Sura Almaa-ida: 72].

Ani o dɔw ye: ka suw wele, ani jow, ani ka deme nini o fe geleya kow la, ani ka dakan ta o ye, ani ka kanatigeli ke o ye, ani o ɲɔgon gerew.

Filankafoya fitini: O ye fen ye min sabatila nasuw kɔɔ ka bɔ Kitabu walima Sunna kɔɔ ko filankafoya le, n'ga a te filankafoya ba ɲɔgon ye; inafɔ yerɛyira bara dɔw la, ani ka i kali Alla ɲɔgon gere la, ani k'a fɔ ko: Alla sago ani karisa sago, ani o ɲɔɲɔnaw; Nabipuma ka kuma kosɔn nema ni kisi b'A ma:

«أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ» فَسُئِلَ عَنْهُ، فَقَالَ: «الرِّيَاءُ»

«Fen min siranya be ne la kosɔbe a kan o ye filankafoya fitini ye» o k'A pininka a ko la, A ka fɔ ko: «Yerɛyira»¹ Imam Ahmad, ni At Tabarani, ani Al-Bayhaqi y'o lakali ka bɔ Mahmud bin Labid Al-Ansari fe, Alla ka diɲe a ma, ni bɔyɔɔ la min kapi, ani Al-Tabarani y'o lakali ni bɔyɔɔw ye minw kapi, ka bɔ Mahmud bin Labid fe, ka bɔ Rafi bin Khadiij la, ka bɔ Nabipuma la, Alla ka nema ni kisi be A ye.

ani Nabipuma ka kuma nema ni kisi b'A ma:

«مَنْ حَلَفَ بِشَيْءٍ دُونَ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ»

«Mɔgo o mɔgo k'i kali fen gere la ni Alla te, o tigi ka filankafoya ke»² Imam Ahmad y'o lakali ni sira kenema ye, ka bɔ Umar bun Khattab fe, Alla ka diɲe

¹ Ahmad y'o lakali (5/ 428), ani At Tabarani Al-Kabir kɔɔ (4/ 338), ani Al-Bayhaqi As-Shu'ab kɔɔ (14/ 355), a ko Majma Az-Zawa'id kɔɔ (1/ 121) ko: Ahmad y'o lakali, ani a ka lakalilaw, lakalilaw ye mɔgo sabatiniw ye.

² Imam Ahmad y'o lakali a ka Musnad kɔɔ (1/ 47).

a ma, Ani Abu Dawud ni Tirmizhi k'a lakali ni sira sabatini dɔ ye, ka bɔ Ibn Umar ya hadisa la, Alla ka diɲe be o fila ma, ko Kira, Alla k'a nema ni kisi b'A ma, ko:

«مَنْ خَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ»

«Mɔgo o mɔgo k'i kali Fɛn gere la ni Alla tɛ, o tigi kafiriya la, walima a ka filankafoya ke»¹ ani Nabipuma ya kuma nema ni kisi b'A ma:

«لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ»

«A kana a fɔ ko: Alla sago ani karisa sago, n'ga a y'a fɔ ko: Alla sago, o kɔfɛ karisa sago»² Abu Dawud y'o lakali ni sira kenema ye, ka bɔ Hudhayfa ibn al-Yaman fɛ, Alla ka diɲe a ma.

Ni sugu te mɔgo boli wajibiya silamaya la, ani a te dumeli wajibiya tasuma kɔnɔ, n'ga Alla kelenbagatiya min wajibiyani ne a b'o dafani bali.

Suguya sabanan: filankafoya dogoni; o dalilu ye Nabipuma ka kuma ye nema ni kisi b'A ma:

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخَوْفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ؟» قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، يَقُومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّيُ فَيَزِيْنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ الرَّجُلِ إِلَيْهِ»

«yala N'te fɛn dɔ fɔ aw ye min siranya ka bon ne yɔɔ aw kan ka temɛ Masihi Dajjal kan wa?» O ko: Onhɔn, Alla ka ciden. A ko: «Filankafoya dogoni, cɛɛ

¹ Abu Dawud y'o lakali hadisa la min jate ye (3251) ani Tirmizhi hadisa la min jate ye (1535).

² Abu Dawud y'o lakali hadisa la min jate ye (4980), ani Ahmad hadisa la min jate ye (5/ 384).

be wili ka seli ke, k'a ya seli masiri cee do ka fileli koson a la»¹ Imam Ahmad y'o lakali a ka Musnad kono, ka bo Abu Said al-Khudri fe, Alla ka dije a ma.

A daganin le ka filankafoya tilan suguya fila doron na:

belebeleba ani fitini, n'ga min ye filankafoya dogoni ye, o be soro olugu fila kono; a be ke filankafoya ba la; i ko munanfikuw ka filankafoya, sabu olugu be o ya dusukuna-siri kuntan dogo ka silamaya bila kene kan yereyira kason, ani siranya koson o niinw kan.

ani a be ke filankafoya fitini na, inafu yereyira, i ko a be Mahmud bun Labid Al-Ansari ka hadisa kono min temena, ani Abi Said ka hadisa min fola. Alla ye bensenma tigi ye.

Walada lorunan: Numanya

Numanya lseen, o ye: ka Alla bato inafu i b'A yela, n'i kela k'i t'A ye la, i ya lon k'A b'i yela.

Walada waronan: seli saratiw

O ye fen kononton ye:

Silamaya, ani hakilitigiya, ani wolomali, ani ngo wilili, ani koso wilili, ani lebu sutarali, ani Wagati ka doli, ani ka ja bila kibla ma, ani Ganiya.

Walada wolonfilanan: seli lseenw

O ye fen tan ni nani ye:

¹ Ibnu Majah y'o lakali hadisa la min jate ye (4204), ani Imam Ahmad hadisa la min jate ye (3/ 30).

Lɔli ni o se kɛla selibaga ye, takbira fɔlɔ, Fatiha kalanni, kimbiri minɛli, ka lɔ ka tilen kimbiri minɛ kɔfɛ, sujudu kɛli farikolo yɔrɔ wolonfila kan, ka kun kɔrɔta sujudu kɔfɛ, sigi kɛli sujudu fila cɛla, ka mafa seli bara bɛɛ la, ka seli lɔseenw kɛ ka tugu jɔgon kɔ, Tashahud laban, sigi kɛli ola, sɔli kɛli Nabipuma kan nɛma ni kisi b'A ma, ani salamu fila bilali.

Walada seginan: Seli wajibinan kow

O ye fɛn seegi ye:

Allahu akbaru fɔ bɛɛ ma fɔ Allahu akbaru fɔlɔ, ani ka fɔ ko: “Samia lahu liman hamida” Imam ni mɔgo kelenna seli baga ye, ani ka fɔ ko: “Rabbana walakal hamdu” bɛɛ ye, ani ka fɔ ko: “Subhaana rabiyaal hazim” kimbiri minɛ la, ani ka fɔ ko: “Subhaana rabiyaal a'alaa” sujudu la, ani ka fɔ ko: “Rabbigfir lii” sujudu fila cɛ, ani Tashahudu fɔlɔ, ani k'a sigi a ye.

Walada kɔnɔndɔnan: Tashahud fɔli

O ye ko a y'a fɔ:

Atahiyaatu li La, wa sɔlawaatu wa tɔyyibaatu, assalaamu aleyka ayyuha Nabiyu wa rahmatu La wa barakaatuhu, assalaamu aleyna wa alaa ibaadi Lahi sɔɔlihiina, ashadu alaa ilaaha illa Laahu, wa ashadu anna Muhamadan abduhu wa rasuluhu). O kɔrɔ: (Foli bɔpɛ, ni bato sugu bɛɛ, ani fɛnɔumanw ka kan Alla le ye. Kisi b'i ye, yaa Ile Nabipuma, ani Alla ka hine n'A ka baraka. Kisi ka kɛ anw ni Alla ka jon ɔumanw kan. Ne be sereya kɛ ko tigi gere tey ni Alla

te, ani ne be sereya ko Muhamad ye a ka jon n'A ka ciden ye).

O kɔfɛ a be solli ni baraka kɛ Nabipuma kan, Alla ka nɛma ni kisi be A kan, a b'a fɔ ko: (Allahumma solli alaa Muhamad, wa alaa aali Muhamad, kɛma solleyta alaa Ibrahim wa alaa aali Ibrahim, innaka hamiidun majiidun, wa baarik alaa Muhamad, wa alaa aali Muhamad, kɛma baarakta alaa Ibrahim, wa alaa aali Ibrahim, innaka hamiidun majiidun). O kɔrɔ:(Alla, i ka kisi kɛ Muhamad ni Muhamadu ka somɔgɔw kan, inafɔ I ye kisi kɛ Ibrahim ni Ibrahim ka somɔgɔw kan cogo min na. Tɪɛ na, I ye tano masa ye ani i ye masa ba ye, ani I ka hɛrɛ kɛ Muhamad ni Muhamad ka somɔgɔw kan, inafɔ I ye hɛrɛ kɛ Ibrahim ni Ibrahim ka somɔgɔw kan cogo min na. Tɪɛ na, I ye tano masa ye ani I ye masa ba ye).

O kɔfɛ, a be tanga jini Alla fɛ tahiya laban na ka bɔ jahanama tɔrɔ ma, ka bɔ kaburu tɔrɔ ma, ka bɔ jɛnɛmanya ni saya fitna ma, ani ka bɔ dajjal fitna ma, o kɔfɛ, a b'a sugandi duawuw la min k'a diya, sanko duawuw minugu nana sunna la, o dɔ ye:

(N'tigi Alla, ne dɛmɛ I kɔfɔli kan, ani I barikali la, ani I bato kɛ ko puman, N'tigi Alla, ne ka ne yɛrɛkun tɔɲɔn kɔsɔbɛ, mɔgɔ si te jurumuw yafa fɔ Ile, ola; yafa ne ma, yafa la min bɔla I fɛ, ka hine ne la, sabula Ile le ye Yafabaga ba ni hinebaga ba ye).

Min ye tahiya fɔlɔ ta ye, a be wili lɔ sabanan na selifana ni Lansara ni fitiri ni sagafo la, a ka shahada

fila fɔli kɔfɛ. Ni a ka sɔli kɛ Nabipuma kan nɛma ni kisi b'A ma, ole ka fisa; hadisaw kɔson ola, o kɔfɛ, a be wili ka taga lɔ sabanan na.

Walada tan nan: Seli sunnaw

O dɔw ye:

1- Istiftahu (Seli damine duawu).

2- Ka bolo bɛrɛ bila bolo jugu kan disɪ sanfɛ, lɔli wagati la, sani ka kimbiri mine ani lɔli la.

3- Ka bolo fila kɔrɔta ni Bolokunnadenw lajennin ye ani o foni nin ka bɛn a kamakun fila ma walima a tolo fila takbira fɔlɔ fɔ wagati la, ani ruku kɛ wagati la, ani a kɔrɔtali wagati la ka bɔ kimbiri mine la, ani wili wagati la ka bɔ tashahud fɔlɔ la ka taga lɔ sabanan na.

4- Fɛn min be fara shiyɛn kelen kan ruku ani sujudu subhana lahi fɔli kan.

5- Fɛn min be fara “rabana walakal hamdu” fɔli kan i wilitɔla ka bɔ ruku la, ani fɛn min be fara shiyɛn kelen kan yafa pinini na sujudu fila ni jɔgon cɛ.

6- Ka kun bɛn kɔ ma kimbiri mine wagati la.

7- Ka bolo sanfelaw mabɔ gɛrɛfelaw la, ani ka kɔnɔbara mabɔ woto fila la, ani ka woto fila mabɔ seenkala fila la, sujudu wagati la.

8- Ka bolokala fila mabɔ dugu la Sujudu wagati la.

9- Selibaga ka sigili a seen jugu kan k'a seen bɛrɛ lalɔ, tashahud fɔlɔ la ani sujudu fila ni jɔgon cɛ.

10- Tawaruk keli Tashahhud laban na, lo nani ni lo saba seliw la, o kɔɔ ye: ka sigi a siginan kan, k'a seen jugu bila a seen bere jukɔɔ, ani ka seen bere lalo.

11- Ka bolokɔni filanan yira Tashahhud folo ni filanan wagati la, k'a ta a sigi tuma na fo ka taga se Tashahhud laban ma, ani k'a lamaga n'a be duawu kela.

12- Ka soli ke ani ka here jini ke Muhammad ni Muhammad ya somɔɔw ye, ani Ibrahim ni Ibrahim ya somɔɔw tashahhud folo la.

13- Duawu keli Tashahhud laban na.

14- ka kalan ke k'i kan kɔɔta fajiri seli la, ani jumaseli la, ani seli ba ni seli deni la, ni sanjipini seli la, ani fitiri seli ni sagafo seli lo folo fila la.

15- Ka kalan ke k'i kan jigi Selifana ni lansara seliw la, ani Fitiri seli lo sabanan na, ani Sagafo seli lo fila labanw la.

16- kurana kalan min be fara Fatiha kan, ani jatemiɛ seli kɔɔ sunna tɔw la an ma minw fo ka tɛmɛ. O dɔw ye: fen min be fara selikela ka foli kan ko: (Rabbanaa wa lakal-hamd), wilili kɔfe ka bo kimbiri mine la Imam ni a ko mɔɔ ni kelenna selikela fe, o ye sunna le ye. O do fana ye: ka bolokunnadenw bo pɔgon na kimbiri mine wagati la.

11. Seli cɛn fɛnw:

O ye fɛn segi ye:

1- Ka kuma k'a soro a b'a hakili la ani a b'a lon,
n'ga mogo min jinena ani mogo min t'a lon, o ya seli
te cen o kason.

2- Yeleko.

3- ka domini ke.

4- Ka minni ke.

5- lebu boli.

6- Ka yelema kosobe ka bo kibra la.

7- Ka lamagali caman ke minw tugutuguni le
jogon ko seli konso.

8- seliji cen li.

Walada tan ni filanan: seliji saratiw

O ye fen tan ye:

Silamaya, hakilitigiya, wolomali, Ganiya, k'a kiti
tugu jogon na, o ye ko a kana a ganiya tige fwa a ya
saniya be dafa, Seliji wajibiya kow sababu tigeli, ka
saniya ni jii ye wala k'a josi ni kabakuruw ye a jefef,
selijita jii ye ke jii saniman ye ani jii daganin, ani, fen
o fen be jii bali ka se farikolo ma, k'o boy, Seli wagati
doni mogo ka hake la min ya seliji wajibiya sababu
te tige.

Walada tan ni sabanan: Seliji faridaw

O ye fen wawo ye:

Na koli, ka da kusukusu ani ka jii sama ka don
nun konso o b'a la, ani bolo fila koli ka ngokunw fara
o kan, ani kun bee masusali, tolo fila b'a la, ani seen
fila koli ka seenkuru fila fara o kan, ani k'a baraw
tugujogonko, ani a kana wagati don o ni jogon ce. A

kanuna ka pada, bolow ani seenw ko siƴe saba, a b'o cogo kelen na da ni nun koli la, o hake wajibiyani ye siƴe kelen ye. Kunkolo jɔsili ta fan fe, a kanuni te ka segi a kan, inafɔ hadisa sabatiniw b'a yira cogo min na.

Walada tan ni naninan: seliji cɛn fɛnw

O ye fɛn wɔɔɔ ye:

Fɛn min be bɔ sira fila la, ani nɔɔ min be bɔ farikolo yɔɔ tɔw la n'a caya la, ani hakili bɔli sunɔɔ kɔson walima fɛn gɛɛ, ani Ka maga i lebu la ni bolo ye, a kɛla jɛfɛla ye walima kɔfɛla, k'a sɔɔ fɛn te ani bolo cɛ, ani jɔɔɔ sogo dɔmuni, ani bɔli silamaya la (ka ke kafiri ye), Alla ka an ni silamaw tanga o ma.

Laseli ni lasɔmini nafaman: min ye Su koli ye, min ka kɛɛ kɔsɛɛ lɔnnibagaw ya kuma na o ye ko a te seliji cɛn, wa o ye lɔnnibagaw fan ba ka fɔta ye; sabu dalilu si te o kan. N'ga ni su kobaga bolo maga la Su lebu la k'a sɔɔ sutara t'ani a bolo cɛ, seliji wajibiyala a kan.

A wajibiya la a kan ko a kana maga su lebu la, fɔɔ ni fɛn dɔ be a ni a bolo cɛ. O cogo kelen na, muso magali te seliji cɛn, a kɛla ni nege ye walima ni nege te ni foy ma bɔ a la, lɔnnibagaw ka kuma fila la min ka kɛɛ kɔsɛɛ o ye nin ye, sabu Nabijuma (nɛma ni kisi b'A ma) y'a ka muso dɔw sumusumu, o kɔfɛ ka seli, k'a sɔɔ a ma seliji ta.

Min ye Alla ya kuma ye Soura An-Nisaa ni Soura Al-Maaidah la saniya be Alla ye:

{...أَوْ لَمْ تُنْمِ الْبَنَاتُ...}

{...walima ni a maga la musow la ...} [Sura An-Nisa :43] [Sura Al Maaidah: 6], lɔnnibagaw ka kuma fila la min ka kene kosobe o ye ko a lapini ye kafonɔɔɔnya le ye, wa o ye Ibn Abbas ka kuma le ye, Alla ka diɔe o fila ma, ani jamakulu kabɔ lɔnnikela fɔlow ni labanw la. Alla le ye bensema tigi ye.

Walada tan ni lorunan: Ka yere masiri ni jogow ye minw pini nin le silama beɛ fe

O dow ye: canfo, ani lannaya, ani yere mine, ani maloya, ani cefariya, ani foniseriya, ani layuru fa, ani yere saniya ka bo fen o fen ni Alla k'a haramuya, ani sigipɔɔɔnya puman, ani ka makoyabagatoɔw deme seko damayira la, ani o pɔɔɔonna jogo gerew minw Kitabu (Kurana) walima Sunna (Hadisa) k'o dagali yira.

Walada tan ni wɔɔɔɔɔnan: Ka silamaya jogow ta.

O dow ye: ka salamu bila pɔɔɔɔɔn ma, ja la sawa, Domini ni minni ni kinin bolo ye, ka "Bismilla" (Alla toɔɔ la) fo n'i b'a daminena, ani ka "Alhamdulilla" fo a laban na, Alla tanoli tisoli kɔfe, ani k'a fo tiso бага ma ko "Alla ka hine i la" n'a ka Alla tano, ani ka taga banabagato fo, ka suw bilasira suseli kama ani su don, sariya jogow misiri kɔɔɔ ni so doni ani boli la, ani tagama wagati la, ani ni bamuso ni face ye, ani somɔɔɔw ni sigipɔɔɔonw ni mɔɔɔkɔɔɔbaw ni

denmisenw ye, ka mɔɔ fo den wololi la, ka duawu ke furu barikali la, ka dususalo fo mɔɔ ma min ya mɔɔ sala, ani silamaya jogo gerew ka ɲesin fani don cogo, fani bo cogo ani sanbara ma.

Walada tan ni wolonfilanan: Lasɔmini filankafoya ni jurumu suguyaw ko la .

A do ye: Jurumuba wolonfila halakikelaw, olugu ye: Ka do fara Alla kan, ka dabali ke, ka niin do faga Alla ye min faga haramuya foɔ ni a kela ni fagali sababu ye sariya ka min daga, ka riba domu, ka yatimew ka nafolo domu, ka ko don, ka bori kele lon na ani ka muso la tanganiw; minw hakili te Alla soso la; limaniyabagaw; bon ni jeneya ye.

O dow ye: wolobaga kan soso, ani sinji tige, ani sereya jugu loli, ani ka kali n'galon kan, ani ka sigijogon toɔ, ani ka mɔɔw toɔ o joliw la, ani o ya nafolow, ani o ya denbayaw, ani fen min be tolonke hakili la, ani je hazar(so bori je n'a jɔgonnaw)- o min ye maysir ye- ani korɔfo, ani namimaya, ani fen gerew, Alla korotani walima a ka Ciden ye minw haramuya - nema ni kisi b'A ma -.

Walada tan ni seginan: Ka su laben, ani ka seli ke a kan, ani k'a sudon.

Nin ye a walawalali ye:

A folo: A daganin le ka (Laa ilaaha illa La) don sabagato da la; Nabijuma ya kuma koson nema ni kisi b'A ye:

«لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

«Aw ye: Laa ilaaha illa La don a ya suw da la»¹
Muslim y'o lakali a ya Sohih kɔɔ, Suw lapini hadisa
nin na, o ye saya sela mɔɔ minw ma, saya
tagamasenw bange la minw kan.

Filanan: N'a ka saya centigiyala, a paw be datugu,
k'a dakun siri, sabu o nana sunna la.

Sabanan: silama su ko ye jagoya ye, fɔɔ ni a kela
shahidu file ye min sala kele yɔɔ la, o tigi te ko, seli
fana te ke a kan, n'ga o b'a su don a ka faniw la;
sabula Nabipuma Alla ka nema ni kisi b'A kan ma
Uhudu kele shahidu file ko, A ma seli ke o kan.

**A lebu ka datugu, o kɔfe o b'a layelen doni
k'a kɔɔ digi ni nɔɔya ye. O kɔfe, kobaga be
fani wala o pɔgonna fen dɔ siri a bolo la k'a
saniya n'o ye, o kɔfe, a b'a seliji ta seli
selijita cogo la. O kɔfe a be a kun n'a
bonmonshi ko ni jii ye ani tɔmɔɔ filaburu
walima o pɔgonna. O kɔfe a b'a kininbolo
ma fan ko, o kɔfe a numanbolo ma fan. O
kɔfe a b'a ko cogoya la siɛ filanan ni
sabanan, k'a bolo tɛmɛ a kɔɔ kan o siɛ
kelen kelen bɛɛ la. Ni fen bɔla a la, a b'o ko,
k'a kɔfe yɔɔ datugu ni kotɔn ye walima o**

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (916-917).

**ƙogonna. N'a ma se ka lɔ; o tuma nan, a b'a
ke ni bɔɔ gwansan ye, wala bi furakecogo
ɗɔw inafɔ nɔɔnanw ani o ƙogonna.**

A b'a ka koli lasegi, ni a ma saniya siɛ saba la, a b'a caya fo ka se siɛ loru walima wolonfila ma, o kɔfɛ a b'a jɔsi ni fani ye, ka kasadiyanan ke a dogoyɔɔw la ani a ka sujudu yɔɔ, ni a k'a ke a farikolo bɛɛ la o kapi, a b'a ya kasange kasadiya ni wusulan ye ani n'a nunshi wala a sonni ka jan, a b'o tige. N'a k'o toy, kojugu si t'o la. A t'a kunsigi pɛpɛ, a t'a lebu si tige, a fana t'a sigi kenɛ na, sabu dalilu si t'o la. Muso kunsigi be siri ka ke saba ye ani o b'a bila a kɔfɛ.

Lorunan: Ka su kasange

Min ka fisa o le ye ka cɛɛ kasange ni fani gwɛman saba ye, dereke ni kunan fugula te min na, inafɔ a kela Nabipuma na cogo min na nɛma ni kisi b'a ma, o b'a lamini o kɔɔɔ ɗɔron. N'ga n'a kasangela ni dereke ni tagafe ni kasange ye ko jugu t'a la.

Muso be kasange fani loru kɔɔɔ: derekeba, ani lankanan, ani tagafe, ani kasange fila. Cɛden fitini be kasange fani kelen kɔɔɔ fo ka se fani saba ma, wa musoden fitini be kasange ni derekeba kelen ani kasange fila ye.

Wajibi ye fani kelen ne ye su bɛɛ ye min b'a fari bɛɛ sutara, n'ga ni Su tun be Ihramu la, a be ko ni jii ani tɔmɔɔɔ filaburu ye, k'a kasange n'a ya tagafe ani birifani ye walima fani gɛɛ, a kun ni a pada te

datugu, kasadiyanan te ke a kan, sabu a bena kunu kiti lon na ka sɔɔ a be talbiya kalan na, inafɔ a sabati la hadisa la min boɔa Alla ka Ciden fe nɛma ni kisi b'A ma, ni mɔɔ min be ihramu la, n'a ye muso ye, a be kasange inafɔ muso tɔw, n'ga kasadiyanan te bila a la, a pada te datugu ni niqab ye, a bolow fana te datugu ni ganw ye, n'ga a pada n'a bolow be datugu ni kasange ye a be min kɔɔ, inafɔ a jɛfɔla ka tɛmɛ cogo min na muso ka kasange doncogo ko la.

wɔɔɔɔɔɔɔɔ: Mɔɔ minw ka kan k'a ko, ka seli a kan, ani k'a su don

A ka sarankana ke mɔɔ min ye, o kɔfe a face, o kɔfe mamace, o kɔfe, min ka surun a la denya boloma, o kɔfe min ka surun a la ka bo a somɔɔw la, nin ye cɛw ta fan ye.

Mɔɔ min ka kan ka muso ko: a ka sarankana ke mɔɔ min ye, o kɔfe a bamuso, o kɔfe a mamamuso, o kɔfe a muso jɔgon min ka surun a la, o kɔfe minw ka surun a la. Wa furu cɛɛ ni a furu muso be se ka jɔgon ko; sabu Abubar Siddiq, Alla ka dije ama, a muso le k'a ko, ani Ali fana, Alla ka dije a ma, le k'a muso Fatima ko, Alla ka dine a ma.

A wolonfilanan: Su seli keɔgo:

A be takbira nani fo, a be Fatiha kalan takbira folo kɔfe, ni a ka sura surunman do walima aya kelen walima aya fila kalan Fatiha kɔfe, o kapi; hadisa sahih kɔson o kan ka bo Ibn Abbas fe (Alla ka dije o fila ma), o kɔfe a be takbira filanan fo ka soli ke

Nabijuma kan nema ni kisi b'A ma inafɔ a be soli ke cogo min tahiya la, o kɔfɛ a be takbira sabanan ɔ, a b'a ɔ: (Yaa Alla, yafa anw na penemaw ni anw na suw ma, ani anw na kenekan mɔgɔw ni an na mɔgɔ minw tey, ani anw na denmisɛnw ni anw na mɔgɔkɔrɔbaw, ani anw na cɛɛw ni anw na musow. Yaa Alla, I ka mɔgɔ o mɔgɔ panamaya an cɛma I ka o tigi penamaya silamaya kan, I ka mɔgɔ o mɔgɔ faga an cɛma I k'a faga limaniya kan. Yaa Alla, I ye yafa a ma, ka hine a la, k'a lanfiya, ka yafa a ma, k'a ka donyɔrɔ bonya, k'a ka donyɔrɔ lawasa, k'a ko ni jii ye ni glase ni sanbelenin ye, I k'a saniya ka bɔ jurumu la inafɔ fanin gwɛman be la saniya cogo min na ka bɔ nɔgɔ la, k'a falen ni so puman ye ka tɛmɛ a ka so kan, ani somɔgɔw pumanw ka tɛmɛ a ka somɔgɔw kan, k'a don Alijine kɔnɔ, k'a tanga ka bɔ kaburu tɔrɔ ma, ani jahanama tɔrɔ ma, k'a ka kaburu lawasa, ka yelen don a kɔnɔ. Yaa Alla, I kana an bali a sara la, I kana an lafilɛ a kɔfɛ), O kɔfɛ a be takbira naaninan ɔ, ani a be salamu kelen bila a kinibolo fɛ.

A be bɛn ko mɔgɔ k'a bolo fila kɔrɔta takbira kelen kelen bɛɛ la. Ni su kɛla muso ye, a be ɔ: (Yaa Alla, I ye yafa a ma...) ɔ duawu labana. Ni suw kɛla mɔgɔ fila ye, a be ɔ: (Yaa Alla, I ye yafa o ma...) ɔ a labana. ni suw ka ca ka tɛmɛ o kan, a be ɔ: (Yaa Alla, I ye yafa o ma...) ɔ a labana. N'ga ni a kɛla denmisɛni fitini ye, a be ɔ a ye yafama duawu nɔnɔ na: (Yaa Alla, I y'a ke jɛbila ye, hɛɛ bilani ye a bangebaw

ye, ani Alla dali бага ye a bangebaw ye, min ya Alla dali be jabi. Yaa Alla, I y'o ka sumani mina giriya ni pumanw ye ale sababu la, ka do fara o ya sara kan a sababu la, k'a fara lanabagaw ka jemogow temeninw kan, k'a bila Ibrahima ka jatigiya la, nema ni kisi b'a ye, k'a tanga n'i ka hine ye ka bo jahanama toro ma).

Sunna ye Imamu ye lo cee kunkolo kerefe ani muso cema. Ani cee ye ke Imamu fan fe ni suw ka ca; muso ye ke Kibla fan fe. ni denmisenw be ni suw ye, dence be bila muso je, o kofe muso, o kofe denmuso. dence kun be ke cee kunkolo la, muso cemayoro be ben cee kunkolo ma. O cogo kelen na, denmuso kun be ben muso kunkolo ma, a cemayoro be ben cee kunkolo ma. Ani seli kelaw bee be ke imamu kofe, fo ni mogw min ma yoro soro imamu kofe, o tuma, a be lo a kinibolo fan fe.

Seginan: Sudon kecogo

Min daga la: ka kaburu janya fo ka se cee cemance ma, ani lahd (kaburu den) ye ke a kono kibla fan fe, ani ka su la lahd kono a kini fan kan, ani ka kasange siriw foni, n'ga a te sama ka bo, a be toy le, a ja fana kana ye le su kela cee ye walima muso. O kofe, ka biriki sigi a kan, ka bogw la a kan fo k'a sabati ani k'a tanga cencen ma. Ni biriki ma soro, ka fen gere la a kan inafw yiri panparaw, walima kabaw, walima yiri min b'a tanga cencen ma. O kofe, ka cencen bon a kan, Sunna ye k'a fo o tumana: (Bismillahi, wa ala millati Rasuli La). kaburu be

korota sibiiri kelen jɔgonna, ka kaba misenmanw la a kan ni o sɔɔla, ani k'a jii funfun a kan.

A be daga su bilasirabagaw ye ka lo kaburu koro ka duawu ke su ye; sabu Nabipuma nema ni kisi b'A ma, n'A tun bana su don na, a tun be lo a dafe, k'a fo: «اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ، وَسَلُّوا لَهُ التَّائِبَتِ، فَإِنَّهُ الْآنَ يُسألُ».

«A ye yafa dali a baden ye, ani a ye sabati dali a ye, sabu a be pininka la sisan»¹.

Konotonan: Mogo min ma seli ke su kan, a be daga a ye; k'a ye seli a kan a sudoni ko;

Sabu Nabipuma, Alla ka nema ni kisi b'A ma, A ye o ke, o sarati, a ye ke kalo kelen konɔ walima min ka dogo ni o ye, ni wagati ka jan ka teme o kan, seli te daga kaburu kan; sabu a ma lakali ka bo Nabipuma la, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ko A ka seli ke kaburu kan kalo kelen temenin ko sudon kofe.

Tannan: A daganin te su somogow ye ka domini laben mogow ye; Jarir bun AbduLaahi Al-Bajali ka kumakan kɔson, Alla ye dije a ma:

«كُنَّا نَعُدُّ الْاجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْمَيِّتِ وَصَنَعَةَ الطَّعَامِ بَعْدَ الدَّفْنِ مِنَ النَّيَاحَةِ»

«An tun be jɔgon lajen ka taga su somogow fe a doni kofe ani domini laben jatela ko su kasi do le»²
Imam Ahmad y'o lakali, ni sira penama ye,

N'ga domini laben olugu ye, walima o ka lolanw ye, basi t'o la. A be daga a balimayaw ani a sigijogon

¹ Abu Dawud y'o lakali hadisa la min jate ye (3221) ani Al-Hakim (3/ 399).

² Ibnu Maajah y'o lakali hadisa la min jate ye (1612), ani Imam Ahmad (2/ 204).

ye k'o ye domini laben o ye; sabu Nabipuma nema ni kisi b'A ye, tuma min na Jafar, Abu Talib den Alla ka diɲe a ma saya kibaruya sela A ma ka bo shami jamana na, A k'a somɔgow yamaruya k'o ye domini laben Jafar somɔgow ye, k'a fo:

«إِنَّهُ أَتَاهُمْ مَا يَشْعُلُهُمْ».

«Fen nana o ma min b'o shogola»¹.

Basi si t'a la ko su somɔgow ka o siginɔgonw walima mɔgo gerew wele ka na domini ke ka bo dominina min di la o ma, wagati sigini t'o la anka lonni la sariya la.

Tan ni kelenna: A te daga muso ye ka ye firiya sigi mɔgo si kan ka teme tele saba kan, fo a ce kan.

A be wajibiya a kan ka firiya sigi a ce kan kalo nani ni tele tan, fo ni a konoma le, o tuma a be dan bangeli le ma; sabu o sabati la ka bo Nabipuma yoro nema ni kisi b'A ye hadisa sabatini na.

Min ye ce ta ye; a te daga a ye k'a firiya sigi ke a somɔgow walima mɔgo gere si kan.

Tan ni filanan: A be daga ceew ye ka kaburuw segere ka ziyara wagati ni wagati ka duawu ke o ye, ani ka hine jini o ye, ani ka tagasi saya n'a kofekow la;

Nabipuma ya kuma kɔson, Alla ka nema ni kisi b'A kan :

¹ Muslimu janaaza babu kɔno (976), ani Nasaa'i janaaza babu kɔno (2034), ani Abu Dawuda janaaza babu kɔno (3234), ani Ibn Maajah min nana janaaza babu kɔno (1569), ani Ahmad (2/441).

«رُورُوا الْقُبُورَ، فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمُ الْآخِرَةَ»

«A ye taga bɔ kaburuw la, sabu o b'aw hakili jigi lahara la»¹ Muslim y'o lakali a ya Sohih kɔnɔ.

A tun kela -Alla ka nɛma ni kisi be A ma- a tun b'A ya sohabaw kalan, k'o y'a fɔ tumana min na n'o tagala bɔ kaburuw la:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَآجِقُونَ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ، يَرْحَمُ اللَّهُ الْمُنْتَفِعِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَخِرِينَ».

«Kisi b'aw ye, ya kaburu mɔgɔw ka bɔ limaniyabagaw ni silamaw la, ani anw fana, ni Alla soɔna, an bena fara a kan. An be lanfiya jini Alla fe anw ni aw ye, Alla ye hine anw ka fɔlɔ ni anw kɔfe mɔgɔw la»².

N'ga musow, a te daga o ye ka kaburuw ziyara, sabula Kira -Alla ka nɛma ni kisi b'A ma- ye musow danga minw be kaburuw ziyara, wa sabula siranya be ke fitina ni sabari dɔgɔyali je o ya ziyara la. O cogo kelen na, a te daga o ye ka janazaw bilasira ka taga kaburu so la, sabula Kira Alla ka nɛma ni kisi b'A ma, y'o bali o ma. N'ga su seli misiri kɔnɔ, walima seli yɔrɔ la, o be daga cɛɛw ni musow beɛ ye.

Nin ne ye fen laban ye min lajɛni nɔgɔya la. Alla ye nɛma ni kisi ke an ka Nabijuma Muhamadu kan, ani A ka somɔgɔw ani a ka sahabaw.

¹ Ibnu Maajah y'o lakali hadisa la min jate ye (1569), ani Al-Albani ye a sabati.

² Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (975).

الفهرس

Kalan nafamaw manto bee ye.....	2
Kalan nafamaw manto bee ye.....	2
N'be n'ka kitabu damine ni Alla tɔgɔ barikama ye, dunya hine lawasani tigi ani lahara hine kerekereɓi tigi.	2
Sebelikela ka kuma jɛbila	2
Walada folo: Suratu Al-Fatiha ani sura surunmaniw.....	3
Walada filanan: Silamaya losenw.....	3
Walada sabanan: Limaniya losenw	4
Walada naninan: Alla kelenbagatiya tilan yɔɔwɔw ani filankafoya tilan yɔɔwɔw	4
Walada lorunan: Numanya	9
Walada wɔɔɔɔnan: seli saratiw	9
Walada wolonfilanan: seli loseenw	9
Walada seginan: Seli wajibinan kow	10
Walada kɔnɔndɔnan: Tashahud foli	10
Walada tan nan: Seli sunnaw	12
11. Seli cen fenw:	13
Walada tan ni filanan: seliji saratiw.....	14
Walada tan ni sabanan: Seliji faridaw	14
Walada tan ni naninan: seliji cen fenw	15
Walada tan ni lorunan: Ka yere masiri ni jogow ye minw jini nin le silama bee fe.....	16
Walada tan ni wɔɔɔɔnan: Ka silamaya jogow ta.	16
Walada tan ni wolonfilanan: Lasɔmini filankafoya ni jurumu suguyaw ko la	17
Walada tan ni seginan: Ka su laben, ani ka seli ke a kan, ani k'a sudon.	17

A lebu ka datugu, o kɔfɛ o b'a layɛlɛn dɔni k'a kɔnɔ digi ni nɔgɔya ye. O kɔfɛ, kobaga be fani wala o nɔgonna fɛn dɔ siri a bolo la k'a saniya n'o ye, o kɔfɛ, a b'a seliji ta seli selijita cogo la. O kɔfɛ a be a kun n'a bonmonshi ko ni jii ye ani tɔmɔnɔ filaburu walima o nɔgonna. O kɔfɛ a b'a kininbolo ma fan ko, o kɔfɛ a numanbolo ma fan. O kɔfɛ a b'a ko cogoya la siɛ filanan ni sabanan, k'a bolo tɛmɛ a kɔnɔ kan o siɛ kelen kelen bɛɛ la. Ni fɛn bɔla a la, a b'o ko, k'a kɔfɛ yɔɔɔ datugu ni kotɔn ye walima o nɔgonna. N'a ma se ka lɔ; o tuma nan, a b'a kɛ ni bɔgɔ gwansan ye, wala bi furakɛcogo dɔw inafɔ nɔɔnɔnɔw ani o nɔgonna. 18